MAS-Regel

Hygien i vården

Framtagen av socialförvaltningen
Gäller från och med 2020-01-16

Hygien i vården

Region Gotland
Besöksadress Visborgsallén 19
Postadress SE-621 81 Visby
Telefon +46 (0)498 26 90 00
E-post regiongotland@gotland.se
Org nr 212000-0803
Webbplats www.gotland.se

Innehåll

Vårdhygien inom vård och omsorg i SOF – region Gotland....4

1. Att förhindra smittspridning....4

1.1 Smittvägar....5

1.1.1 Direkt kontaktsmitta....5

1.1.2 Indirekt kontaktsmitta....5

1.1.3 Droppsmitta....5

1.1.4 Luftburen smitta....5

1.1.5 Blodburen smitta....5

1.1.6 Tarmsmitta (fekal-oral smitta)....5

1.1.7 Livsmedelsburen smitta....5

2. Föreskrifter om hygienrutiner och arbetskläder....5

2.1 Socialstyrelsens föreskrift (SOSFS:2015:10) om basal hygien i vård och omsorg....5

2.2 Arbetsmiljöverkets föreskrifter om smittrisker, (AFS 2018:4)....5

3. Basala hygienrutiner och personlig hygien....6

3.1 Handhygien....6

3.1.1 Smycken....6

3.1.2 Naglar....6

3.1.3 Infekterade sår och handskenor hos personal....6

3.1.4 Handdesinfektion....6

3.1.5 Handtvätt....6

3.2 Handskar....7

3.2.1 Val av handskar....7

3.3 Arbetskläder....7

3.4 Personlig hygien....7

4. Skyddsutrustning plastförkläde/rock, visir och andningsskydd....8

5.1 Tekniska hjälpmedel....8

5.1.1 Behållare för skärande och stickande avfall....8

6. Textilier – ren och smutsig tvätt....8

6.1 Allmänna tvätt rutiner....8

6.2 Omhändertagande av rena textilier....9

6.3 Textilier som förorenats med smittförande material....9

6.4 Personalens arbetskläder....9

7. Avfall....9

7.1 Hushållsavfall....11

7.1.1 Hantering av hushållsavfall....11

7.2 Smittförande/kliniskt avfall....11

7.2.1 Hantering av smittförande/kliniskt avfall....11

7.2.3 Hantering av stickande/skärande avfall....11

8. Städning och rengöring....12

8.1 Städinstruktion....12

8.2 Tillämpa basala hygienrutiner vid städning och rengöring....12

8.3 Städ- och rengöringsmetoder....13

8.4 Akut nedsmutsning (spill och stänk)....13

8.5 Rengöring av vårdtagarens rum/lägenhet....13

8.6 Rengöring av toalett/våtutrymme 13
8.7 Slutrengöring och desinfektion 14
9. Rengöring av hjälpmedel 14
9.1 Gånghjälpmedel (gåbord, rollator, kryckkäppar) 15
9.1.1 Rullstolar 15
9.1.2 Klädsel av vävplast 15
9.1.3 Klädsel av textil 15
9.1.4 Toalettstolsförhöjning och toalett-/duschstolar 15
9.1.5 Dokumentation 15
10. Livsmedelshantering 16
10.1 Hygienregler för personal som hanterar livsmedel till andra 16
10.2 Köksredskap 16
10.3 Varmhållen lagad mat 16
10.4 Kalla livsmedel 16
10.5 Buffé- eller kaffevagn 17
10.6 Frysta livsmedel 17
11. Rent, höggradigt rent och sterilt 17
11.1 Mekanisk rengöring 17
11.2 Höggradigt 17
11.3 Sterilt 17
11.4 Värmedesinfektion 18
11.4.1 Spoldesinfektor 18
11.4.2 Diskdesinfektor 18
11.5 Loggbok - dokumentation 18
11.6 Årlig kontroll 19
11.6.1 Daglig kontroll och underhåll - spoldesinfektor 19
11.6.2 Daglig kontroll och underhåll – diskdesinfektor 19
11.6.3 Rengörings- och processkontroll 20
11.7 När värmedesinfektorer saknas 20
11.7.1 Checklista - Dagligt underhåll av spoldesinfektor 20
11.7.2 Checklista - Dagligt underhåll av diskdesinfektor 22
11.7.3 Kemisk desinfektion 22
11.7.4 Ytor och föremål 22
11.7.5 Instrument 23
12. Förvaring av höggradigt rena och sterilt produkter 23
12.1 Transportförpackning 23
12.2 Avdelningsförpackning 23
12.3 Produktförpackning 23
12.4 I avdelningsförrådet 24
12.5 I sjuksköterskan och hemvårdspersonalens väska 24
12.6 I vårdtagarens hem 24
13. Övrigt 25

Vårdhygien inom vård och omsorg i SOF – region Gotland

Enligt Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) ska all vård och omsorg som drivs i kommunal regi vara av god kvalitet. Detta förutsätter en god hygienisk standard som anges som ett specificerat krav i Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) sedan 1 april 2017. Enligt Smittskyddslagen (SFS 2004:168) ska vårdgivaren vidta åtgärder som krävs för att förebygga smittspridning och det åligger smittskyddsläkaren att följa upp att detta sker.

Vårdgivaren är därmed skyldig att vidta åtgärder som krävs för att uppnå en god hygienisk standard avseende vårdlokaler, utrustning, arbetsmetoder, personal, kompetens och tillgång till vårdhygienisk expertis. Ansvaret förutsätter tilldelning av resurser, övergripande mål, tydliga direktiv och en kontinuerlig uppföljning av verksamheten.

Genom en god hygienisk standard kan risken att drabbas av vårdrelaterad infektion (VRI) minimeras. VRI är samlingsnamnet på de infektioner som kan uppstå inom vård och omsorg bland vårdtagare och personal. Detta oavsett om smittämnet tillförts i samband med vård, härrör från personen själv eller att en infektion uppstår under eller efter kontakt med vården.
Några exempel är vinterkräksjuka, tuberkulos eller MRSA.

VRI räknas till de vårdskador som innebär stora kostnader för samhället och ett stort lidande för den enskilde. Genom en god hygienisk standard och ett systematiskt kvalitetsarbete är de möjliga att förebygga. Enligt Patientsäkerhetslagen (SFS 2010:659) är vårdgivare inom hälso- och sjukvård liksom jämförbara verksamheter, skyldiga att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete. Socialstyrelsens föreskrift ”Ledningssystem för ett systematiskt
kvalitetsarbete” (SOSFS 2011:9) syftar till att tydliggöra hur vårdgivarens kvalitetsarbete ska gå till. Denna författning riktar sig till verksamheter som lyder under hälso- och sjukvårdslagen, socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till funktionshindrade.

Syftet med detta dokument är att tillföra kunskap och vägledning för verksamheter inom SOF så att VRI kan förebyggas eller begränsas. Dokumentet syftar även till att öka kvaliteten på god hygienisk standard och bidra till patientsäkerhetsarbetet inom SOF. Dokumentet är framtaget av Region Gotlands Hälso- och sjukvårdsförvaltning Smittskydd/Vårdhygien och Socialförvaltningens Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) och riktar sig till särskilda boendeformer, hemtjänst, hemsjukvård och för personer med funktionsnedsättning.

1. Att förhindra smittspridning

Det är inte enbart sjuka utan också friska smittbärande individer som kan orsaka smittspridning i vård och omsorg. Den som utsätts för smittrisk (virus, bakterier och svamp) kan utveckla en infektion eller bli smittbärare utan några symtom på sjukdom. Vårdarbetet ska utföras så att smittspridning inte kan ske oavsett om individen är infekterad eller frisk smittbärare. Smitta/smittämne kan nå mottagaren på olika sätt:

1.1 Smittvägar

1.1.1 Direkt kontaktsmitta

Smittöverföring från en infekterad eller smittbärande frisk individ, till en mottaglig individ utan något mellanled t.ex. hudinfektioner och vissa luftvägsinfektioner.

1.1.2 Indirekt kontaktsmitta

Smittöverföring från en infekterad eller smittbärande frisk individ, till en mottaglig individ med hjälp av händer, kläder eller föremål (utrustning, dörrhandtag, rollator etc.). Dessa är förorenade med smittämnen från urin, avföring, sår, luftvägar eller blod.
Detta är den vanligaste smittvägen inom vård och omsorg.

1.1.3 Droppsmitta

Smittöverföring genom droppar från hosta, nysningar, kräkningar och diarré till en mottaglig individ. Dropparna kan nå ögon och slemhinnor direkt, eller falla ned på föremål eller ytor som vidrörs av händer, vidare i ögon och slemhinnor. Detta är den vanligaste smittvägen för luftvägsinfektioner och vinterkräksjuka.

1.1.4 Luftburen smitta

Smittöverföring genom små droppar från hosta, nysningar eller genom hudflagor som håller sig svävande i luften och sprider sig med luftströmmar inom och mellan rum via ventilationen.
Detta är vanligt vid influensa, vattkoppor, och tuberkulos samt vid brännskador, utbredda sår och eksem.

1.1.5 Blodburen smitta

Smittöverföring från blod till mottaglig individs slemhinnor eller blodbana genom t.ex. sexuell kontakt, transfusion, förorenade läkemedel eller stick- och skärskador.

1.1.6 Tarmsmitta (fekal-oral smitta)

Smittöverföring från en infekterad eller smittbärande frisk individs avföring, till en mottaglig individs mun, direkt eller indirekt. Detta är vanligt vid ESBL, VRE och Clostridium difficile diarré.

1.1.7 Livsmedelsburen smitta

Smittöverföring från infekterade livsmedel eller vatten, till en mottaglig individs mun, direkt eller indirekt. Detta är vanligt vid matförgiftning med toxiner från Stafylokocker eller vid magsjukor.

2. Föreskrifter om hygienrutiner och arbetskläder

2.1 Socialstyrelsens föreskrift (SOSFS:2015:10) om basal hygien i vård och omsorg

Säger att var och en som arbetar inom verksamheter som lyder under hälso- och sjukvårdslagen samt äldreboenden, hemtjänst och LSS, ska tillämpa basala hygienrutiner. Skälet är att i verksamheter som dessa finns arbetsmoment som innebär fysisk kontakt med patienter.

2.2 Arbetsmiljöverkets föreskrifter om smittrisker, (AFS 2018:4)

Här åläggs arbetsgivare som sysselsätter arbetstagare som omfattas av Socialstyrelsens krav på arbetskläder enligt föreskrifterna om basal hygien, SOSFS 2015:10, att tillse att

arbetstagarna tar av arbetskläderna vid arbetsdagens slut, att arbetskläderna hålls åtskilda från andra kläder, att de tvättas vid minst 60 °C och förstörs vid behov.

3. Basala hygienrutiner och personlig hygien

I basala hygienrutiner ingår handhygien (desinfektion/handtvätt), skyddshandskar, skyddskläder (förkläde/rock) och användning av stänkskydd (munskydd/visir). Vart och ett beskrivs här utförligare:

3.1 Handhygien

Händerna ska desinfekteras före rent och efter orent arbete samt efter att skyddshandskar har använts. Om det behövs ska händerna tvättas med tvål och vatten innan de desinfekteras.

3.1.1 Smycken

- Ringar, armband och armbandsur får inte användas vid vårdarbete. De hindrar god handhygien, kan skada vårdtagaren och samlar bakterier.
- Örhängen och smycken i piercade hål kan användas om de inte hänger ned i arbetsområdet. Det förutsätter även att hålet är läkt och utan infektion.

3.1.2 Naglar

- Håll naglarna korta, fria från nagellack eller konstgjort material.
- Använd handkräm för att förebygga torra och nariga händer.

3.1.3 Infekterade sår och handskenor hos personal

- Infekterade små sår eller eksem är viktiga smittkällor till smittspridning av stafylokocker
- och streptokocker.
- Du som har ett infekterat sår, nagelband etc. ska alltid meddela närmaste arbetsledare,
- som får bedöma vilka åtgärder som ska vidtas.
- Handskenor som försvårar handdesinfektion bör inte förekomma.

3.1.4 Handdesinfektion

- Desinfektera händerna med alkoholbaserat handdesinfektionsmedel före rent arbete och före kontakt med vårdtagaren
- Desinfektera händerna med alkoholbaserat handdesinfektionsmedel efter smutsigt arbete, när handskar tagits av och efter kontakt med vårdtagaren
- Kupa handen, fyll den med handdesinfektionsmedel. Smörj in medlet överallt på *båda händerna tills huden åter känns torr.* Se till att smörja in- och utsida, mellan fingrar, på handled, tummar och fingertoppar

3.1.5 Handtvätt

- Tvätta händerna med flytande tvål när de är smutsiga så det syns eller känns.
- Tvätta händerna efter toalettbesök och före kontakt med livsmedel.
- Tvätta händerna före handdesinfektion när det går magsjuka i omgivningen.
- Torka händerna på fabriksrent papper t.ex. Torky.

3.2 Handskar

- Skyddshandskar ska användas vid kontakt med eller risk för kontakt med
- kroppsvätskor. Mycket vårdarbete, kan utföras med rena händer.
- Byt handskar mellan olika vårdmoment även om du är hos samma vårdtagare.
- Berör inte omväxlande smutsiga och rena områden. Varje bakterie har sin normala plats
- på kroppen, det som är i underlivet ska inte upp i ansiktet.
- När ett vårdmoment är klart kastas handskarna. Desinfektera dina händer.
- Byt handskar mellan vårdtagare.
- Skyddshandskar ska användas vid kontakt med eller risk för kontakt med
- kroppsvätskor. Mycket vårdarbete kan utföras med rena händer.
- Byt handskar mellan olika vårdmoment även om du är hos samma vårdtagare.
- Berör inte omväxlande smutsiga och rena områden. Varje bakterie har sin normala plats
- på kroppen, det som är i underlivet ska inte upp i ansiktet.
- När ett vårdmoment är klart kastas handskarna. Desinfektera dina händer.
- Byt handskar mellan vårdtagare.

3.2.1 Val av handskar

- Arbetsgivaren ska tillhandahålla skyddshandskar. Handskarna ska ha rätt storlek och modell för att passa din hand. Undersökningshandskar av materialen vinyl eller nitril är att föredra. Vårdmoment med handskar – några exempel:
- Hjälp med nedre toalett
- Byte av inkontinensskydd och urinuppsamlingspåse
- Omläggning av sår
- Sugning av luftvägar
- Injektioner och blodprovstagning

3.3 Arbetskläder

Alla personalkategorier ska använda kortärmad arbetsdräkt i vårdarbete nära vårdtagaren. S.k. engångsärmar är inte tillåtna, då en korrekt desinfekterad underarm är renare än en oanvänd skyddshandske, som en engångsärm kan jämföras med.
En kortärmad ren tröja/skjorta får användas under arbetsdräkten. Arbetsdräkten byts dagligen eller vid behov oftare. Arbetskläderna skall tas av på arbetsplatsen efter arbetspassets slut och förvaras på arbetsplatsen. Arbetskläder som använts ska hållas åtskilda från andra kläder.

3.4 Personlig hygien

Du kan själv vara infekterad eller frisk bärare av smittämnen utan att veta om det. Den som vårdas är på grund av sjukdom, ålder eller behandling mer infektionskänslig än dina friska arbetskamrater. Dina händer, kläder och hår kan utgöra smittvägar för indirekt kontaktsmitta. Var därför alltid noga med din personliga hygien när du arbetar i vård och omsorg.
Långt hår, skägg och huvudduk ska fästas upp vid vårdarbete. Huvudduk tvättas dagligen i +60° C.

4. Skyddsutrustning plastförkläde/rock, visir och andningsskydd

Vid arbetsmoment som innebär risk för kontakt med kroppsvätskor ska personlig skyddsutrustning användas, så som engångsskyddshandskar och visir.
Vid arbetsmoment som innebär risk för allvarlig luftburen smitta ska andningsskydd användas.
Tänk på att skyddskläderna, ska användas för att skydda dina arbetskläder från förorening och minska risken för att föra smittämnen vidare. Skyddskläder behövs också för att skydda sig själv vid smittrisk.

- Arbetsgivaren ska tillhandahålla skyddskläder av engångstyp.
- Skyddskläder ska användas vid direkt kontakt med vårdtagare, vårdtagarens säng och vid hantering av smutsiga föremål t.ex. personlig omvårdnad, bäddning, såromläggning.
- När ett vårdmoment är klart kastas engångsförklädet/rocken. Desinfektera dina händer.
- Byt skyddskläder mellan vårdtagare.

5.1 Tekniska hjälpmedel

Tekniska hjälpmedel som behövs för att förebygga smittrisker ska användas. Vassa föremål som är avsedda att användas på människor och som kan komma i kontakt med kroppsvätskor ska vara försedda med en fungerande integrerad skyddsfunktion, om sådana produkter finns tillgängliga på marknaden. Skyddshylsan ska aldrig sättas tillbaka på en kanyl eller annat vasst föremål som har använts.

5.1.1 Behållare för skärande och stickande avfall

Vassa föremål som har varit i kontakt med kroppsvätska ska läggas i lägg säkra avfallsbehållare för skärande och stickande avfall. Detta gäller även för vassa föremål där den integrerade skyddsfunktionen har aktiverats. Exp. kanyler med skyddshölje. Avfallsbehållare för skärande och stickande avfall ska märkas med orden ”skärande och stickande avfall”. Behållarna ska vara säkra mot genombrott av vassa föremål och får inte återanvändas.

6. Textilier – ren och smutsig tvätt

Smutstvätt innehåller mikroorganismer varav en del kan orsaka sjukdom. Det är ovanligt att någon blir smittad vid hantering av smutstvätt men rutinerna måste säkras upp så att smittspridning undviks. Detta förutsätter att personalen har god kunskap om tvätthantering och maskinell utrustning. Tillämpa basala hygienrutiner vid hantering av smutstvätt.

Maskinell utrustning (tvättmaskin, torktumlare, torkskåp) för omhändertagande av tvätt ska vara placerad i en gemensam tvättstuga eller i vårdtagarens hygienutrymme. För att säkerställa att mikroorganismer dör under tvättprocessen är maskinens temperatur och ålder avgörande.

6.1 Allmänna tvätt rutiner

- Lägg smutsiga textilier i tvättsäck eller i tvättkorg. Lägg aldrig tvätt på golvet.
- Samla ihop tvätt inne hos vårdtagaren.
- Särskilda rutiner gäller för textilier som förorenats med smittförande material.

- Textilier som tvättas i hushållstvättmaskin tvättas vid lägst 60°C.
- Textilier som ej tål att tvättas i 60° C kan inte blandas med andra vårdtagares tvätt.
- Undantag för individer som lever tillsammans.
- Tvättade textilier torkas omgående i torktumlare eller i torkskåp.
- Textilier kan med fördel dropptorka inne hos vårdtagaren, för att förhindra att de återsmutsas i tvättstugan.
- Rena textilier ska separeras från kontakt med smutsiga textilier.
- Städmaterial tvättas i 90° C, separat tvättmaskin.

6.2 Omhändertagande av rena textilier

- Tvättade textilier viks och sorteras på en ren arbetsyta.
- Textilierna läggs omgående tillbaka i vårdtagarens eget skåp. Tvättstugan är ingen förvaringsplats för rena textilier.
- Tvättsäck eller tvättkorg som används till smutstvätt får inte användas till att bära tillbaka rena textilier. Risk för återsmutsning.

6.3 Textilier som förorenats med smittförande material

Textilier som är kraftigt förorenad av urin, avföring, kräkning, sårsekret och blod räknas som smittförande och kan inte blandas med andra vårdtagares tvätt, de tvättas separat. För textilier som skickas till tvätteri, se företagets lokala anvisningar för hantering av smittförande tvätt. Vid frågor kontakta tvätteriet.

Textilier från vårdtagare med känd smittsam sjukdom t.ex. vinterkräksjuka, Clostridium difficile diarré, antibiotikaresistenta bakterier (MRSA, ESBL, VRE), skabb/löss eller utbredda sårytor räknas till smittförande textilier och ska tvättas separat.

- Smittförande textilier förvaras i vårdtagarens hygienutrymme fram till tvätt
- Smittförande textilier tvättas så snart som möjligt i 60° C
- Smittförande textilier tvättas alltid separat
- Tvättbara hjälpmedel (dynor) tvättas i 60° C före användning till annan vårdtagare

6.4 Personalens arbetskläder

- Arbetskläder tvättas helst på tvätteri med kvalitetssäkrade processer
- I undantagsfall kan arbetskläder tvättas på arbetsplatsen avskilt från vårdtagares tvätt
  Arbetskläder får inte tas hem och tvättas
- Arbetskläder ska tvättas vid minst 60° C
- Tvättade textilier torkas omgående i torktumlare eller i torkskåp.

7. Avfall

Allt avfall som lämnas till återvinning hanteras av personal i nästa led. Vi har alla ett ansvar för att deras arbetsmiljö förblir säker. För att säkerställa detta gäller följande:

- Avfall får inte utgöra en smittrisk.
- Avfall som varit i kontakt med kroppsvätskor får inte lämnas till återvinning.
- Avfall får inte innehålla miljö- eller hälsofarliga kemikalier eller läkemedelsrester.

- Endast tomma, rena plast- och glasförpackningar får lämnas till återvinning

7.1 Hushållsavfall

Det mesta av det avfall som uppkommer inom vård och omsorg räknas till brännbart hushållsavfall. Dit hör t.ex.:

- Inkontinensskydd och tomma urinuppsamlingspåsar
- Använda förband
- Använda infusionsaggregat, tomma infusionspåsar och blodpåsar
- Skyddshandskar och skyddsförkläden

7.1.1 Hantering av hushållsavfall

- Töm alla urinuppsamlingspåsar innan de kastas
- Avfallet läggs i en avfallspåse av plast som knyts ihop
- Avfallspåsen läggs i en större behållare/säck (plast eller papper) för hushållsavfall
- Papperskorgar är inte avsedda för förvaring av använda inkontinensskydd eller urinuppsamlingspåsar.

7.2 Smittförande/kliniskt avfall

Avfall som kan innebära risk för smitta till vårdtagare, besökare och personal räknas till smittförande/kliniskt avfall. Även avfall med stickande/skärande egenskaper som förorenats med kroppsvätskor. Avfall som kan innebära risk för smitta får ej miljösorteras.

7.2.1 Hantering av smittförande/kliniskt avfall

- Tillämpa basala hygienrutiner med eventuellt tillägg av stänkskydd vid avfalls hantering
- Rikligt blodigt avfall läggs försiktigt i en avfallspåse av plast som knyts ihop
- Avfallspåsen läggs i en större behållare/säck (plast eller papper) för hushållsavfall
- Avfallssäcken kan med fördel förvaras i vårdtagarens hygienutrymme så länge behov kvarstår.
- Spill torkas upp omgående med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensid.

7.2.3 Hantering av stickande/skärande avfall

Arbetsmiljöverket har lagstiftat om stickskyddade produkter för att förhindra stick- och skärskador. Risken kvarstår då det fortfarande finns medicintekniska produkter som saknar stickskydd t.ex. sprutor med fast kanyl, lancetter, knivblad och rakblad. Hantering av stick- och skärskador (se kapitel 31. Akuta åtgärder vid Stick- och skärskador). Det är arbetsgivarens skyldighet att tillhandahålla stickskyddade produkter och att personal som ska använda dessa får utbildning.

- Stickande/skärande avfall läggs omgående i typgodkända och punktionssäkra behållare som bör finnas nära till hands.
- Kanyler kastas i behållaren utan att först sätta tillbaka skyddshylsor.
- Sprutor med kanyl kastas i behållaren utan att först ta loss kanylen.
- Behållaren fylls max till 2/3 av sin volym innan locket sätts på och avfallet plomberas.
- Behållaren kan fraktas och användas mellan vårdtagare (hemsjukvård).
- Behållaren kan förvaras i rumstemperatur hemma hos vårdtagaren.
- Behållaren kasseras när den fyllts till 2/3 eller om avfallet börjar lukta.
- Behållaren lämnas för destruktion enligt lokala rutiner inom SOF.

8. Städning och rengöring

Syftet med städning och rengöring har tidigare varit att hålla lokaler rena och estetiskt tilltalande. Idag har städning och rengöring en allt större betydelse för att förhindra smittspridning och förekomsten av vårdrelaterade infektioner (VRI). På Sveriges kommuner och landsting (SKL) hemsida är städning en av 8 framgångsfaktorer som kan bidra till att minska förekomsten av VRI.

8.1 Städinstruktion

Vårdgivaren ansvarar för att en städinstruktion upprättas och finns tillgänglig för alla. Instruktionen ska omfatta verksamhetens samtliga utrymmen. All personal ska känna till städinstruktion och ansvarsfördelning.
Städinstruktionens innehåll:

- Var, hur ofta och när det ska rengöras
- Vad som ska rengöras och av vem.
- Rengöringsmetoder och kemikalier
- Tillämpa basala hygienrutiner vid städning och rengöring
- Skyddshandskar och plastförkläde som byts efter varje rum eller oftare vid behov

8.2 Tillämpa basala hygienrutiner vid städning och rengöring

Skyddshandskar och plastförkläde som byts efter varje rum eller oftare vid behov
Särskilt tarmbakterier och deras sporer (enterokocker, Clostridium difficile) fäster till alla material som används i vård och omsorg. Städning, rengöring och desinfektion av ytor och föremål begränsar risken för smittspridning. Ytor och föremål torkas av mekaniskt så att vidhäftande bakterier lossnar. Ytor och föremål med synliga skador t.ex. trasig golvmatta, toalettporslin eller trasigt ytskikt på möbler bör kasseras då de inte kan rengöras och desinfekteras tillfredsställande.

- Använd rent vatten och rent städmaterial.
- Doppa aldrig en använd torkduk i rengöringslösningen.
- Byt torkdukar och moppar mellan varje rum/lägenhet
- Hygienutrymmen och golv rengörs sist. Börja längst in i rummet/lägenheten och arbeta
- mot dörren
- Avsluta med att rengöra och desinfektera städutrustningen.
- Städmaterial tvättas i 90° C, separat tvättmaskin.
- Om vårdtagaren bistår med städmaterial, rekommenderas att samtliga vårdtagare tillhandahåller samma typ av städmaterial. Det underlättar för personal som ska utföra arbetet och bidrar till att samtliga vårdtagare kan förvänta sig en likvärdig städkvalité.
- Använd gärna rumsbunden städutrustning och engångsmaterial vid städning/rengöring hos särskilt smittsamma vårdtagare t.ex. VRE, C.difficile diarré, vinterkräksjukan.
- Till desinfektion av mindre ytor/föremål t.ex. horisontella ytor, handtag och kranar rekommenderas alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider. Desinfektion av större ytor/föremål t.ex. madrass och golv rekommenderas Virkon.

8.3 Städ- och rengöringsmetoder

Den metod som är mest lämplig för en viss lokal, yta eller föremål beror på hur smutsigt det är. Eftersträva minsta möjliga dammuppvirvling. Torra och fuktiga rengöringsmetoder (mikrofiberdukar/moppar) är effektiva för att binda damm. Den torra metoden bör kombineras med fukt för att få bort fläckar och ingrodd smuts. Våta metoder (svabbning) används endast i begränsad utsträckning då fukten som bli kvar kan bidra till oönskade effekter (halka, tillväxt av mikroorganismer).

8.4 Akut nedsmutsning (spill och stänk)

Den som upptäcker en förorening/spill ansvarar för att punktdesinfektion/punktrengöring utförs direkt. Punktdesinfektion metod utförs lämpligen av personal med kunskap om smittrisker. Tillämpa basala hygienrutiner vid omhändertagande av spill.

- Vid stor förorening används absorberande material för att suga upp spill, innan rengöring eller desinfektion utförs.
- Punktdesinfektion innebär att spill av kroppsvätskor t.ex. urin, avföring och blod torkas upp med ett alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider.
- Punktrengöring innebär att övrigt spill t.ex. mat och kaffefläckar torkas upp med en rengöringslösning.

8.5 Rengöring av vårdtagarens rum/lägenhet

- Börja med att rengöra eventuell köksenhet, sängbord, säng och möbler i rummet.
- Stoppade möbler och textilier ska rengöras regelbundet
- Rengör golvet. Börja längst in i rummet/lägenheten och arbeta mot ytterdörren
- Avsluta med att rengöra och desinfektera städutrustningen

8.6 Rengöring av toalett/våtutrymme

- Använd rent vatten och rent städmaterial. Doppa aldrig en använd torkduk i rengöringslösningen.
- Börja med att spola toaletten och häll ned städkemikalier som måste verka en stund
- Under tiden rengörs, med arbetsgång uppifrån – nedåt:
- Spegel och ovanpå lampa
- Dörrhandtag
- Kranar och tvättställ – i och utanpå
- Väggytan runt tvättställ och eventuell hållare för pappershanddukar
- Toalettstolen rengörs invändigt med borste. Avsluta med att spola.
- Hållare för toalettpapper och eventuella handikappstöd rengörs
- Rengör toalettstolens spolknapp, lock och sittring (båda sidor)
- Rengör toalettstolen utvändigt, uppifrån och ned liksom väggen bakom
- Byt påse i papperskorgen
- Rengör golvet. Arbeta från kanterna mot mitten och ut mot toalettdörren.
- Rengör och desinfektera toalettborste och eventuell behållare regelbundet

8.7 Slutrengöring och desinfektion

När en vårdtagare tillfrisknar efter en diarrésjukdom, flyttar eller avlider kan det bli aktuellt med en slutrengöring och desinfektion. Städa och rengör med mekanisk bearbetning så att föroreningar lossnar från ytor och föremål. Rester av kroppsvätskor påverkar desinfektionsmedlens effekt. Städa och rengör ytor och föremål först. Avsluta med att desinfektera föremål, kontaktytor i vårdtagarens rum och hygienutrymme med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensid. Dessa ytor kan annars orsaka smittspridning till nästa vårdtagare.

- Byt torkdukar upprepade gånger under rengöringsmomentet, för att inte åter förorena omgivningen.
- All utrustning som använts vid vård och behandling rengörs och desinfekteras.
- Eventuella urinflaskor kastas.
- Engångsmaterial, tvål- och spritbehållare kastas när vårdtagaren flyttar eller avlider.
- Till städning och rengöring används rengöringsmedel, moppar och torkdukar. I vissa fall är engångsmoppar/torkdukar att föredra (diarrésjukdom, VRE, MRSA med utbredda sårytor)
- Horisontella ytor och kontaktytor i vårdtagarens rum ex. säng, sängbord, handtag, lysknappar desinfekteras med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider.
- Golv rengörs med rengöringsmedel och vatten.
- I hygienutrymmet ska dörrhandtag, lysknappar, kranar, spolknapp, sittring, toalettstol och toalettpappershållare rengöras och desinfekteras med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel
- Byt toalettpappersrulle.
- Madrass och kudde med fast plastklädsel – torka flödigt med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider alternativt Virkon.
- Madrass och kudde med plastskydd – byt plastskydd.
- Kassera madrass och kudde om de är grovt förorenade, saknar plastskydd eller om de inte går att tvätta.
- Städutrustning rengörs och desinfekteras efter användning.

9. Rengöring av hjälpmedel

En person som har en funktionsnedsättning ansvarar för underhåll, rengöring och förvaring av individuellt förskrivna hjälpmedel. I särskilda fall har detta ansvar överlåtits på t.ex. en närstående eller assistent. Detta ansvar gäller oavsett om hjälpmedel tillhör regionen.

Särskilt tarmbakterier (enterokocker) fäster till alla material som används i vård och omsorg. Rengöring och desinfektion av utrustning och hjälpmedel begränsar risken för smittspridning. Föremålen torkas av mekaniskt så att vidhäftande bakterier lossnar. Föremål med synliga skador t.ex. trasig galon/vävplast eller trasigt ytskikt på specialmadrass bör kasseras. Dessa kan inte rengöras och desinfekteras tillfredsställande.

Det är av stor betydelse att samtliga hjälpmedel som återlämnas till hjälpmedelscentral eller förråd är väl rengjorda. För ytterligare vägledning se Att förhindra smittspridning vid hantering av hjälpmedel, Hjälpmedelsinstitutet 2011.

9.1 Gånghjälpmedel (gåbord, rollator, kryckkäppar)

- Individuellt förskrivna gånghjälpmedel rengörs med rengöringsmedel och vatten minst 1 gång/månad och när behovet av hjälpmedel upphör.
- Gånghjälpmedel som används av flera vårdtagare rengörs med rengöringsmedel och vatten mellan användarna. Är vårdtagaren infekterad/bärare av antibiotikaresistenta bakterier rekommenderad istället alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider.
- Hjälpmedel som förorenats med kroppsvätskor rengörs och desinfekteras med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensid omgående.
- Hjälpmedel som använts till vårdtagare med övergående infektioner t.ex. influensa, vinterkräksjuka rengörs och desinfekteras när vårdtagaren tillfrisknat.
- Hjul rengörs med rengöringsmedel och vatten vid behov.

9.1.1 Rullstolar

- Rullstolar som används av flera vårdtagare rengörs minst 1 gång/vecka.
  Är vårdtagaren infekterad/bärare av antibiotikaresistenta bakterier rekommenderas desinfektion med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel efter varje användning.
- Rullstolar som använts till vårdtagare med övergående infektioner t.ex. influensa, vinterkräksjuka rengörs och desinfekteras när vårdtagaren tillfrisknat.
- Undersök och rengör regelbundet armstöd, hjul och nav där föroreningar vanligtvis samlas.

9.1.2 Klädsel av vävplast

- Rullstolen rengörs med rengöringsmedel och vatten.
- Föroreningar av kroppsvätskor t.ex. urin, avföring och blod punkt desinfekteras med ett alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider.

9.1.3 Klädsel av textil

- Överdrag tvättas. Det som inte går att tvätta eller bedöms omöjligt att rengöra och desinfektera på ett säkert sätt ska kasseras.
- Enstaka fläckar av t.ex. mat eller kaffe kan tas bort med textilskum.

9.1.4 Toalettstolsförhöjning och toalett-/duschstolar

- Utrustningen rengörs och desinfekteras med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensid efter varje användning.
- Insats till toalettstol kasseras när behovet av individuellt hjälpmedel upphör.

9.1.5 Dokumentation

Rengöring av hjälpmedel ska dokumenteras. Det underlättar om verksamheten utser en person som ansvarar för dokumentationen och som kan meddela när det är dags för underhåll.

10. Livsmedelshantering

Det vi äter och dricker kan i vissa situationer orsaka sjukdom. Förutsättningarna för att livsmedel ska orsaka sjukdom är att det blivit förorenat med smittämnen (bakterier, virus, parasiter) och att smittämnet haft möjlighet att föröka sig (smittdos). Den som drabbas är mer
eller mindre mottaglig för smittämnet. Särskilt äldre har nedsatt motståndskraft mot infektioner.
Säker livsmedelshantering syftar till att förhindra förorening och tillväxt av smittämnen i livsmedel och förhindra sjukdom orsakat av mat och dryck. För mer information om livsmedelshantering kontakta Enheten för livsmedelskontroll tel: 0498-263210/ sbf.livsmedel@gotland.se.

10.1 Hygienregler för personal som hanterar livsmedel till andra

- Noggrann handhygien.
- Händer fria från smycken och nagellack. Kortklippta naglar
- Rena arbetskläder och uppsatt hår (eventuellt hårskydd)
- Skyddsförkläde avsett för köksarbete. Tvättas regelbundet.
- När vård- och köksarbete kombineras finns en risk att livsmedel kan förorenas av smutsiga arbetskläder och dåligt rengjorda händer.
- Hantera ej livsmedel vid diarré, kräkningar, halsont, hudinfektioner eller såriga händer. Risk för smittspridning.

10.2 Köksredskap

- Använd endast rengjorda redskap.
- Rengör skärbrädor och redskap mellan olika moment i matlagningen.
- Använd olika skärbrädor till olika slag av livsmedel, ex. rått kött, rå kyckling, fisk, grönsaker och tillagat kött. Skärbrädorna kan skiljas åt med hjälp av olika färger.

10.3 Varmhållen lagad mat

- Lagad mat ska hålla en temperatur på minst +60°C.
- Kyl snabbt ned maten om den inte ska ätas inom 2 timmar.
- Ta inte fram mer mat än vad som går åt inom 30 minuter.
- Blanda inte lagad mat med matrester.

10.4 Kalla livsmedel

- Förvara kylvaror vid högst + 8°C. Vissa känsliga livsmedel exempelvis köttfärs, rökt och gravad fisk förvaras vid högst +4°C.
- Inom temperaturintervall +8°C till +60°C tillväxer smittämnen. Även om temperaturen är lägre kan smittämnen tillväxa om de får tillräckligt med tid – följ anvisat hållbarhetsdatum!
- Läs av temperaturen i kylskåpet 1 gång/vecka.

10.5 Buffé- eller kaffevagn

- Ta inte fram mer mat än vad som beräknas gå åt. Lägg upp lite åt gången.
- Servera gärna färdigskivade produkter av korv, ost och leverpastej.
- Använd kylbricka med kylklampar till smörgåspålägg.
- Överblivet smörgåspålägg kastas.
- Vårdtagare ska tvätta sina händer före måltid/fikastund.
- Personalen serverar vårdtagare som har svårt att sköta sin personliga hygien.
- Vårdtagare med diarré och/eller kräkningar serveras mat på sitt rum/lägenhet.

10.6 Frysta livsmedel

- Ska förvaras vid minst -18°C eller kallare. Vid denna temperatur sker ingen tillväxt av smittämnen och matvaror håller relativt länge.
- Läs av temperaturen i frysskåpet 1 gång/vecka.

11. Rent, höggradigt rent och sterilt

Genom mekanisk rengöring med vatten och rengöringsmedel är det möjligt att uppnå graden rent. Föremål och produkter som berör oskadad hud ska vara för ögat synligt rena t.ex.
blodtrycksmanschett och gånghjälpmedel.

11.1 Mekanisk rengöring

Föremål och ytor som används i vård och omsorg blir ständigt förorenade när de används. Föroreningarna innehåller ofta stora mängder mikroorganismer. Våra desinfektionsmedel har begränsningar när det gäller avdödning av mikroorganismer, särskilt om föremål och ytor är starkt förorenade. Rengöring med handkraft, vatten och rengöringsmedel kan minska antalet mikroorganismer med en femtedel.

11.2 Höggradigt

Föremål och produkter som berör skadad hud och slemhinnor, utan att skära igenom dem, ska vara höggradigt rena t.ex. endoskop och förbandsmaterial. I vård och omsorg finns olika metoder för att uppnå graden höggradigt rent (värmedesinfektion, kemisk desinfektion). Föremål, produkter och ytor som ska vara höggradigt rena, ska rengöras och desinfekteras innan de används till någon annan. Desinfektionen ska ske så snart som möjligt efter
nedsmutsning. För att bevara renhetsgraden och skydda mot fukt, damm och oönskad beröring ska höggradigt rena föremål och produkter förvaras i skåp.

11.3 Sterilt

Föremål, produkter och vätskor som ska föras in i delar av kroppen, som normalt inte står i förbindelse med yttervärlden, ska vara sterila t.ex. urinkateter och kanyler. Genom sterilisering avdödas mikroorganismer så chansen att finna en mikroorganism är 1 på 1 miljon produkter. Fabrikssteriliserade produkter har längre hållbarhet än föremål/produkter som steriliserats på en sterilcentral (5 år respektive 6 månader). Engångsprodukter ska efter användning kastas och flergångsprodukter (pincetter, saxar) rengöras, desinfekteras och steriliseras. Kontakta närmaste sterilcentral vid frågor om sterilisering.

11.4 Värmedesinfektion

Föremål och instrument som är avsedda för flergångsbruk ska rengöras och desinfekteras efter användning. Desinfektion genom fuktig värme (85-90°C) är en ekonomisk, effektiv och miljövänlig metod för att avdöda mikroorganismer.

I huvudsak används två olika maskintyper i vård och omsorg, spoldesinfektor och diskdesinfektor. Båda regleras av svenska standarder (SS-EN ISO 15883: del 1-3 och 5: 2006 se www.sis.se) som stöd för upphandling, funktionskontroll och underhåll.

Maskinerna både rengör och desinfekterar föremål och instrument i en och samma process. För att inte föroreningar ska bränna fast av värmen, inleds processen med att godset spolas med kallvatten. Därefter rengörs godset med tryck från vattenstrålar och kemikalier. Den sista minuten höjs temperaturen och godset desinfekteras genom vattenånga (spoldesinfektor) eller hetvattensköljningar (diskdesinfektor). Efter denna process räknas föremål och instrument som höggradigt rena.

Maskinerna är utrustade med system som reagerar på störningar i processen Vid fel stannar processen och felmeddelande visas i display på maskinens framsida. Kontakta tekniker – maskinen får inte användas förrän felet har åtgärdats och godset måste diskas om.
För att säkerställa att störningssystemet fungerar krävs regelbundna tekniska kontroller enligt gällande svenska standarder.

Förutom regelbundna tekniska kontroller krävs dagliga kontroller av den som använder maskinen. Detta för att säkerställa att godset blir höggradigt rent efter en process. Verksamhetens chef har ansvar för att personal som använder maskinerna har kunskaper om vilka föremål/instrument som kan desinfekteras, hur maskinerna ska lastas, skötas och att den dagliga tillsynen utförs. Som stöd för daglig tillsyn bifogas en checklista i detta kapitel.

11.4.1 Spoldesinfektor

I spoldesinfektorn rengörs och desinfekteras t.ex. tvättfat, bäcken och urinflaskor. Maskinen är utrustad med stort avlopp för att kunna spola ut toalettpapper och kroppsvätskor(jmf avancerad toalett). Diskprocessen är mycket kort (minuter).

11.4.2 Diskdesinfektor

I spoldesinfektorn rengörs och desinfekteras t.ex. instrument. Maskinen är utrustad med bottensil men saknar stort avlopp (jmf avancerad diskmaskin). Diskprocessen är lång (timme).
Denna tid är nödvändig för att instrument ska rengöras och därefter desinfekteras.

11.5 Loggbok - dokumentation

I närheten av varje maskin bör det finnas en loggbok (pärm, almanacka) för dokumentation och kvalitetssäkring. Loggboken används vid kvalitetskontroller och kontakt med tekniker i händelse av driftstopp.
Till loggboken samlas:

- Bruksanvisningar och konstruktionsritningar
- Produktinformation om disk- och sköljmedel som rekommenderas
- Kontaktuppgifter till ansvarig för kvalitetskontroller (tekniker)

- Dokumentation från service och reparationer
- Dokumentation från kvalitetskontroller
- Dokumentation över daglig tillsyn
- Kontaktuppgifter till lokalt ansvarig person

11.6 Årlig kontroll

En gång per år ska förebyggande underhåll och validering av maskinerna utföras av behörig tekniker. Dessutom ska maskinerna funktionstestas efter varje reparation.

Grundläggande kunskaper:

- Värmedesinfektion är lämplig till föremål och utrustning av material som tål höga temperaturer och inte rostar t.ex. rostfritt stål, aluminium, plast och glas.
- Värmedesinfektion är inte lämplig för porösa material t.ex. städmaterial och disktrasor.
- Ett rostigt föremål som desinfekteras i maskin, kan förstöra både instrument och maskinens kammare.
- Följ tillverkarens anvisning om val av kemikalier och hur maskinen ska lastas för att säkerställa att godset blir höggradigt rent. Överlasta inte maskinen.
- Föremål och instrument för ”Rena rutiner” måste desinfekteras i en diskdesinfektor eller genom kemisk desinfektion.
- Desinfektera dina händer innan godset plockas ut från maskinen – ”Rena händer hanterar rent gods”!

11.6.1 Daglig kontroll och underhåll - spoldesinfektor

Efter avslutad kontroll signeras, dateras och sparas informationen i loggboken.
Kontrollera att:

- Spolmunstycken och spolhål (dysor) är rena och fria från kalk och att rörliga delar kan rotera fritt.
- Rimlig mängd diskmedel har förbrukats (markera med streck och datum på kemdunken).
- Inga föremål fallit ned på botten, att avlopp är fritt och att eventuella galler/nät är Rengjorda.
- Kammare, dörr och dörrpackning är rena, rengörs och avkalkas vid behov.

11.6.2 Daglig kontroll och underhåll – diskdesinfektor

Efter avslutad kontroll signeras, dateras och sparas informationen i loggboken.
Kontrollera att:

- Diskarmarna är monterade åt rätt håll och att de kan rotera fritt.
- Diskarmarnas spolmunstycken är rena på både över- och undersida eventuella insatser/kopplingar och slangar för genomspolning av instrument dockar till vattenanslutning.
- Rimlig mängd disk- och sköljmedel har förbrukats (markera med streck och datum på kemdunken).
- Inga föremål har fallit ned på botten och grovsilen är fri från skräp - rensa vid behov

kammare, dörr och dörrpackning är rena – rengörs och avkalkas vid behov.

11.6.3 Rengörings- och processkontroll

- Godset ska vara synligt rent. Det får inte kännas kladdigt eller skrovligt.
- Om godset inte blir synligt rent, undersök om maskinen är felaktigt lastad. Kontakta eventuellt tekniker för hjälp med felsökning.
- Kontrollera att desinfektion har uppnåtts (indikator/lampa).
- Kontrollera om diskdesinfektorns bottensil måste rengöras.

11.7 När värmedesinfektorer saknas

Tillämpa basala hygienrutiner vid hantering av smutsiga föremål.

- Använd stänkskydd vid arbete som medför risk för stänk mot ansiktet.
- Förorenade urinflaskor töms på sitt innehåll och rengörs med vatten och rengöringsmedel. Avsluta med att desinfektera flaskan utvändigt med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider.
- Urinflaskor som rengörs manuellt används endast till en vårdtagare och kastas när behovet upphör.
- Dra en skyddande påse över bäcken innan de ska användas. Bäckenet töms på sitt innehåll, påsen kastas och bäckenet rengörs med vatten och rengöringsmedel. Avsluta med att desinfektera hela bäckenet med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider.
- Förorenade instrument rengörs med vatten och rengöringsmedel. Rengöring med borste sker under vattenytan för att minska risken för stänk. Det rengjorda instrumentet desinfekteras genom att kokas i rent vatten under 1 minut i kastrull med lock.

11.7.1 Checklista - Dagligt underhåll av spoldesinfektor

- Spoldesinfektorns ID nr:
  .....
- Avd: ..... Boende:……..

Vecka	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lördag	Söndag

I dagligt underhåll ingår att kontrollera:

- att spolmunstycken och spolhål (dysor) är rena och fria från kalk
- att rörliga delar kan rotera fritt
- att rimlig mängd diskmedel har förbrukats (markera med streck och datum på kemdunken) och att fylla på vid behov
- att avlopp är fritt och att eventuella galler/nät är rengjorda

- att kammare, dörr och dörrpackning är rena - rengörs och avkalkas vid behov

11.7.2 Checklista - Dagligt underhåll av diskdesinfektor

Diskdesinfektorns ID nr: .....
Avd: ..... Boende: .....

Vecka	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lördag	Söndag

I dagligt underhåll ingår att kontrollera:

- att diskarmarna är monterade åt rätt håll och att de kan rotera fritt
- att diskarmarnas spolmunstycken är rena på både över- och undersida
- att rimlig mängd disk- och sköljmedel har förbrukats (markera med streck och datum på kemdunken) och att fylla på vid behov
- att inga föremål har fallit ned på botten och grovsilen är fri från skräp - rensa vid behov
- att kammare, dörr och dörrpackning är rena – rengörs och avkalkas vid behov

11.7.3 Kemisk desinfektion

I de situationer då spol- och diskdesinfektorer inte finns att tillgå eller inte går att använda, kan det bli aktuellt med en kemisk desinfektion. Denna metod utförs lämpligen av personal med kunskaper om kemisk desinfektion.

- Kemikalier förvaras i sin originalflaska som är märkt med innehåll, varningstext och hållbarhetsdatum.
- Sprayflaska för att underlätta applicering av desinfektionsmedel avråds. Sprayflaskan saknar varningstext, bidrar till en otillräcklig avdödning, bidrar till en aerosol av kemikalier som kan inandas (kemisk pneumoni).
- Förvissa dig om spädning, inverkningstid, förvaring och hållbarhetstid.
- Föremål, produkter och ytor måste först rengöras från föroreningar för att kemiska desinfektionsmedel ska kunna avdöda alla mikroorganismer.
- Var rädd om dina händer – använd skyddshandskar i kontakt med kemikalier.
- Alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel torkar ut huden då den saknar glycerol (mjukgörare).

11.7.4 Ytor och föremål

Inom vård och omsorg är alkoholbaserade ytdesinfektionsmedel med tensider vanliga. Så länge ett föremål eller en yta är fuktig pågår avdödning av mikroorganismer (inverkningstid). När föremål eller yta är torr anses avdödningen avslutad.
Andra kemiska desinfektionsmedel inom vård och omsorg är t.ex. Klorin, Virkon, Perform, Perasafe med flera. Dessa medel används främst vid stora förorenade ytor då alkohol har en sämre effekt (dunstar för snabbt). Dessa medel kan i vissa fall vara mer användarvänliga jämfört med alkohol i stora volymer som är skadliga vid inandning. Kontakta Vårdhygien för råd om lämpligt medel.

11.7.5 Instrument

Instrument måste först rengöras så att kemiska desinfektionsmedel ska kunna avdöda alla mikroorganismer. Rengöringen sker under vattenyta för att minska risken för stänk (droppsmitta). Använd rengöringsmedel och borste. Avsluta med att skölja instrumentet med rent vatten.
Torka sedan av instrumentet med lämpligt desinfektionsmedel. När oxiderande medel används ska instrumentet ligga nedsänkt i kemikalien under den tid som anges på förpackningen. Om tiden överskrids finns risk att instrument av metall rostar. Desinfektionsmedel som innehåller tensider måste spolas av innan instrument kan användas på hud och slemhinnor. Kontakta Vårdhygien för råd om lämpligt medel.

Den som ska utföra desinfektion genom värmebehandling eller kemikalier måste ha kunskap för att säkerställa att föremål, produkter och ytor uppnår rätt renhetsnivå. Kunskap om desinfektionsmetoder bidrar till att förebygga indirekt kontaktsmitta via föremål och ytor.

12. Förvaring av höggradigt rena och sterilt produkter

Föremål och produkter som berör skadad hud och slemhinnor, utan att skära igenom dem, ska vara höggradigt rena t.ex. förbandsmaterial. Föremål och produkter som ska föras in i delar av kroppen, som normalt inte står i förbindelse med yttervärlden, ska vara sterila t.ex. urinkateter och kanyler.

För att bevara dessa renhetsgrader och skydda mot solljus, fukt, damm och oönskad beröring ska höggradigt rena och sterila produkter förvaras i skåp. Fabrikssteriliserade produkter har oftast längre hållbarhet än de som steriliserats på en sterilcentral (5 år respektive 6 månader).

Fabrikssteriliserade produkter är förpackade enligt ”tre lagers principen” för att skydda och bevara renhetsgraden. Dessa lager uppdelas i:

12.1 Transportförpackning

Ytterförpackning tillverkad av wellpapp (returpapper). Denna förpackning ska inte tas in i förråd med höggradigt rena eller sterila produkter. Risken är stor att smuts, damm och mögelsporer följer med förpackningen.

12.2 Avdelningsförpackning

Samlande och skyddande förpackning som ofta är den minsta enhet som beställs från förrådet. På förpackningen finns uppgifter om när produkten tillverkades, steriliserades, hållbarhet, material och användningsområde t.ex. för engångsbruk. Produkter som förvaras i
avdelningsförpackningen har ofta en hållbarhet på 5 år, till skillnad från produkter som plockats ur och lagras på annat sätt (väska, låda) som har en hållbarhet på 1 år.

12.3 Produktförpackning

Förpackning som skyddar den enskilda produkten (spruta, kompress etc) fram tills den ska användas. Ofta tillverkad av plast och papper. Denna förpackning är känslig för nötning t.ex. i en väska eller i fickan. Risken finns att förpackningen skadas och renhetsgraden försvinner. Produkten kan inte längre räknas som steril och måste kasseras. På

förpackningen finnsuppgifter om när produkten steriliserades, hållbarhet och användningsområde.

12.4 I avdelningsförrådet

Förråd med höggradigt rena och sterila produkter kan skifta beroende på verksamhetens behov. Det är vanligt med ett centralt lager som kombineras med mindre, lokala förråd. Centrallagret placeras ofta hos ansvarig sjuksköterska. För att få tillgång till enstaka produkter under kvällar, nätter och helger finns mindre, lokala förråd. Oavsett hur stora förråden är eller hur de har organiserats, gäller samma hantering.

Utse en person som är ansvarig för förrådet.

- Undvik stora förråd som hindrar omsättning av produkterna och försvårar rengöringen.
- Desinfektera händerna före hantering av höggradigt rena eller sterila produkter.
- Höggradigt rena eller sterila produkter förvaras i skåp med dörrar. De förvaras åtskilda från varandra i separata skåp eller på olika hyllor i samma skåp.
- Skåpets hyllor ska rengöras från damm en gång/månad. För att hyllorna ska torka snabbt rekommenderas alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider.
- Kartonger på golv eller ovanpå skåp får inte förekomma.

12.5 I sjuksköterskan och hemvårdspersonalens väska

Höggradigt rena och sterila produkter kan ibland behöva transporteras mellan vårdtagare. För att bevara renhetsgraden på produkterna fram tills de ska användas ställs höga krav på väska, rutiner och god disciplin.

- Väskan ska tåla avtorkning med ytdesinfektionsmedel eller tvätt i 60° C.
- Väskan ska tåla fukt och väta utifrån.
- Väskan ska ha flera fack för att kunna transportera produkter av olika renhetsgrad åtskilda.
- Väskan fylls på inför varje användning. Sterila produkter bör förbrukas inom en vecka (packa för dagsbehov).
- Väskan ska alltid innehålla handdesinfektionsmedel, handskar och plastförkläde.
- Väskan rengörs omgående efter nedsmutsning och minst en gång/månad.
- Produktförpackningen ska vara hel, torr och fläckfri vid användning.
- Förorenade händer eller handskar får aldrig plocka förpackningar ur väskan.
- Produkter som använts får aldrig stoppas tillbaka i väskan. Använda instrument fraktas utanför väskan, för att senare rengöras och desinfekteras. Använda produkter kastas.
- Hemma hos vårdtagaren, gärna i påse som knyts ihop innan det läggs i avfallspåse. Stickande/skärande avfall läggs direkt i punktionssäker avfallsbehållare.

12.6 I vårdtagarens hem

Höggradigt rena och sterila produkter kan förvaras i vårdtagarens hem för att slippa regelbunden transport av stora mängder produkter. Det är också lämpligt att förvara utrustning för basal hygien (handdesinfektionsmedel, handskar, plastförkläden) i vårdtagarens hem av samma anledning. Kravet att bevara renhetsgraden fram till användning av produkten är lika viktig i vårdtagarens hem som på den egna arbetsplatsen.

- Desinfektera händerna före hantering av höggradigt rena eller sterila produkter.
- Höggradigt rena eller sterila produkter förvaras i låda med lock. De förvaras åtskilda i olika påsar, fack eller lådor. Lådan kan med fördel förvaras i garderob eller skåp hos vårdtagaren.
- Lådan ska tåla alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider.
- Lådan ska rengöras från damm en gång/månad. För att lådan ska torka snabbt rekommenderas alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensider.
- Förpackningar på golv får inte förekomma.
- Oanvända engångsprodukter kastas och lådan rengörs när behandlingsperioden är avslutad. Produkter får inte läggas tillbaka i avdelningsförrådet.

13. Övrigt

Övriga frågor gällande hygien och smittskydd hänvisas till Vårdhygien och Smittskydd i Docpoint samt till Vårdhandboken.